

ВІДГУК

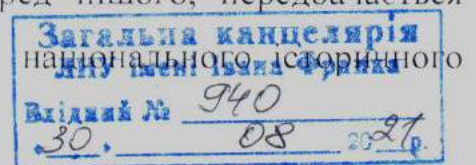
офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора, професора Ковальчука Віталія Богдановича на дисертацію Пиртка Михайла Сергійовича на тему: «Державно-правові реформи в Австрії у 40–90 роках XVIII ст.», яка подана на захист до разової спеціалізованої вченої ради у Львівському національному університеті імені Івана Франка на здобуття вищої освіти ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Вивчення поданих Пиртком М.С. матеріалів дисертації та анотації, а також ознайомлення з її публікаціями за обраною темою дає підстави стверджувати, що автором проведено достатньо ґрунтовний науковий аналіз теми, виділено новизну опрацьованих питань, сформульовано наукові положення, узагальнення та висновки, що виносяться на захист. Можна констатувати, що дисертант досягнув поставлених перед собою цілей, роботу виконав на високому науковому рівні. Такий загальний попередній висновок підтверджується за основними параметрами, які висувуються до дисертацій означеної наукової спеціальності.

Ступінь актуальності обраної теми дослідження. Виконана Пиртком М.С. дисертація на здобуття вищої освіти ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» за обраною темою характеризується безумовною актуальністю, має теоретичне та практичне значення, про що дисертант переконливо доводить у вступній частині свого наукового дослідження.

Оцінюючи зміст дисертаційного дослідження, варто зазначити, що його тема має актуальний характер для реформування державно-правових інститутів сучасної України, який полягає насамперед у тому, що на основі аналітичного вивчення і пояснення передумов реформування конкретних державно-правових інститутів, явищ і процесів отримано підставу об'єктивно і всебічно узагальнити та теоретично обґрунтувати історичну закономірність розвитку Австрійської держави, що займає важливе місце у європейській співдружності.

Автор слушно зауважує, що у процесі реформування найважливіших сфер суспільного життя в сучасній Україні, серед іншого, передбачається вивчення і узагальнення як міжнародного, так і

досвіду. Важливо, як видасться, глибше проаналізувати і використати історичний досвід реформування державно-правових інститутів провідних європейських країн. Завдяки історичній ретроспективі можна встановити, що на сучасному етапі розвитку державної політики все більше виокремлюються проблемні питання, пов'язані з захистом державного суверенітету і територіальної цілісності України. Тому досвід країн з налагодженими державно-правовими інститутами може стати корисним для Української держави, яка в дуже складних політичних і економічних умовах реформує та модернізує власні державно-правові інститути.

Водночас, актуалізує обрану дисертантом тему те, що практична реалізація курсу нашої держави на європейську та євроатлантичну інтеграцію знаходить розуміння та підтримку сучасної Австрійської республіки.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації забезпечена на високому науковому рівні. Особливим внеском здобувача можна вважати детальний аналіз архівних справ, які є найбільшою цінністю в цьому історико-правовому дослідженні. Здобувачем у науковий обіг введено значний масив невідомих архівних матеріалів, документів, які містяться в архівних фондах Центрального державного історичного архіву України м. Львів, а саме: ф. 134 (Колекція документів про шляхетські маєтки), ф. 146 (Галицьке намісництво) – основна частика документів, ф. 150 (Вищий крайовий суд у Львові), ф. 152 (Крайовий суд у Львові), ф. 156 (Вища державна прокуратура), ф. 163 (Крайовий становий сейм, м. Львів), ф. 166 (Крайова табула), ф. 181 (Графи Лянскоронські), ф. 765 (Колекція Петрушевича А. О.). Хронологічно, опрацьовані справи охоплюють період останньої третини XVIII ст. і стосуються Королівства Галичини і Володимирії, однак з огляду на планомірну політику правової уніфікації в імперії, ці матеріали є цінними для розуміння ситуації загалом в усій країні.

Дисертаційне дослідження Пиртка М.С. виконане на високому науковому рівні, про що свідчать завдання дослідження, методологія роботи, її наукова новизна та зв'язок роботи з науковими програмами, планами та темами.

У науковій роботі чітко простежується, що мета, завдання, предмет та об'єкт дослідження взаємопов'язані із структурою дисертації та розкривають проблематику обраної теми.

Метою дослідження автор цілком правильно вказує з'ясування історико-правових закономірностей й особливостей здійснення державно-правових реформ в Австрії у 40-90-х роках XVIII ст.

Для досягнення вказаної мети дисертантом поставлені (та, як з'ясувалось у процесі опрацювання дисертаційної роботи, виконані) такі завдання: проаналізувати історичну та історико-правову літературу, у якій відображено окремі аспекти історії здійснення державно-правових реформ в Австрії у 40-90-х роках XVIII ст. та визначити ступінь наукового дослідження проблеми; конкретизувати соціально-політичні й правові передумови, етапи та особливості здійснення державно-правових реформ в Австрії у 40-90-х роках XVIII ст.; охарактеризувати історико-правові аспекти утворення абсолютиської держави в Австрії на початку XVIII ст. та визначити її характерні риси; виокремити соціально-політичні передумови формування раннього абсолютизму та показати його вплив на державний лад Австрії у досліджуваний період; розкрити зміст та особливості державно-правових реформ імператриці Марії Терезії (1740–1780 рр.) та обґрунтувати соціально-політичні передумови та необхідність реалізації політики освіченого абсолютизму; з'ясувати причини і наслідки, сутність та проблеми здійснення реформ у державно-правовій, економічній та соціальній сферах за імператриці Марії Терезії; виявити характерні риси реформування державного механізму за правління імператора Йосифа II (1780–1790 рр.) та висвітлити його політичні та правові погляди на державу; встановити причини й наслідки, сутність і проблеми реформування правової системи Австрійської імперії, економічних, освітніх та церковних реформ та дати їм оцінку; узагальнити правовий досвід здійснення державно-правових реформ в Австрії у 40-90-х роках XVIII ст., сформулювати історико-правову основу для стратегії успішного здійснення державно-правових реформ у сучасній Україні.

Дисертант цілком правильно визначив об'єкт дослідження, яким є законотворча та реформаторська діяльність Австрійської держави у 40-90-х роках XVIII ст. А предметом рецензованого дослідження – особливості здійснення державно-правових реформ в Австрії у 40-90-х роках XVIII ст. у контексті соціально-економічних і політико-правових процесів в імперії Габсбургів.

Дисертантом було досліджено та проаналізовано низку австрійських законодавчих імператорських патентів та декретів, кодексів, розпорядження та інструкції Надвірної канцелярії, публіковані в спеціальному виданні *Continuatio edictorum et mandatorum universalium* (латинською, німецькою, польською мовами); листування імператорів, де висвітлені задуми, реальні причини і механізми проведення реформ; збірники історичних документів, скомпонованих у пізніший час.

Безперечним достоїнством дисертаційної праці Пиртка М.С. є висновок про те, що ключовим політико-правовим началом, навколо якого об'єднувалися землі Австрійської імперії, виступала правляча династія Габсбургів. Початок централізації монархії Габсбургів пов'язуємо з іменем імператора Фердинанда II, тоді як становлення австрійського абсолютизму (придворного або конфесійного абсолютизму) доцільно виводити після Тридцятилітньої війни (1648 р.). Консолідація імперської влади в австрійській і чеській частинах габсбурзьких володінь до середини XVIII ст. створила передумови для більш однорідного централізованого абсолютизму. Однак головною перешкодою для унітарної абсолютистської держави довгий час залишалася Угорщина. Угорське дворянство всіляко противилося австрійському абсолютизму: упродовж XVII – початку XVIII ст. воно чотири рази підіймало повстання проти влади Габсбургів (стр.98 дисертації).

Дисертант довів, що зміцнення державної влади монарха у XVII – першій половині XVIII ст. варто пов'язувати із частими війнами та розвитком торгівлі. Армія була важливою і постійною частиною розвитку австрійського абсолютизму, однак мілітаризація держави стримувалася кордонами її централізації. Відтак, австрійський абсолютизм історично був слабшим за його

французький чи пруський аналоги. Попри це, в умовах військових загроз і викликів, відбувалися реформи державних інституцій. З метою стабілізації і посилення державної влади Відень ініціював створення нових органів центральної і регіональної влади, прагнув реформувати правову систему, фінанси і збір податків.

Дисертантом обґрунтовано, що державна слабкість Габсбурзької імперії на початку XVIII ст. зумовлювалася відсутністю міцних економічних зв'язків між окремими регіонами та багатонаціональним складом держави. Унаслідок ухвалення "Прагматичної санкції" 1713 р. Габсбурзька монархія перетворилася із зібрання провінцій з різним ступенем підпорядкування монархові на централізовану імперію. У той час, як єдність Священної, Римської імперії виявилася суттєво підірваною, в австрійській частині монархії спостерігалися протилежні тенденції, спрямовані на зміцнення ваги центральної влади. Навіть у своїй найвищій точці розвитку в австрійському абсолютизмі була відсутня структурна узгодженість і визначеність, хоча він претендував на повну самодостатність. Середньовічні політичні інститути не подавлялися так, як це було в Пруссії, а перетворювалися на слухняний інструмент влади Габсбургів. Австрійський абсолютизм не еволюціонував у бік деспотичної чи необмеженої влади, а імператорові доводилося одночасно опиратися на панівні соціальні групи у здійсненні своєї політики (стр.99 дисертації).

У дисертації цілком справедливо зазначено, що імператриця Марія Терезія провела низку інституційних реформ, які консолідували і модернізували імперію Габсбургів. До змін підштовхнули наслідки війни за "австрійську спадщину", яка продемонструвала всі недоліки державної системи: починаючи від неефективного формування армії і закінчуючи незрозумілим збором податків і системою місцевого управління. До засадничих реформ Марії Терезії у період 1740–1780 рр. належать: адміністративна (в широкому розумінні слова – розбудова державних інституцій, формування бюрократичного апарату, регіонального управління тощо), податкова, фінансово-грошова, військова, освітня, релігійна, правова (кодифікація

законодавства, формування нового судоустрою, осучаснення законодавчих норм під впливом Просвітництва) (стр.160 дисертації).

Автор дисертації переконливо доводить, що у проведенні реформ Марія Терезія прислуховувалася до думок ідеологів австрійського Просвітництва (Юсті, Зонненфельс, ван Світен), дотримуючись принципу: все, що корисне для держави, значить є добрим для всього суспільства. Центральна влада стала більш усвідомлено і ширше втручатися у регулювання і вдосконалення різних сторін суспільного життя. Її реформи становили поміркований варіант реформ в дусі "освіченого абсолютизму", свідченням чого стали пошуки компромісу в релігійній реформі – зменшення ролі церкви, а не цілковите її усунення від державних справ, як, наприклад, у Франції.

Здобувач справедливо зазначив, що реформування усіх сфер суспільного життя сприяло трактуванню підданих як громадян. Позбавивши стани права утвердження, розподілу і стягнення податків, вилучивши з їхньої компетенції здійснення виконавчої влади на місцях, а також створивши спеціальні установи центральної влади (придворні канцелярії, ради), імператриця досягла значної централізації держави. Система виховання чиновницьких кадрів в міру поширення державного втручання перетворилася на інструмент політики освіченого абсолютизму. Наприкінці XVIII ст. вже не походження, а рівень освіченості й отриманих знань визначав місце особи в соціальній ієрархії. Поява чиновників з-поза аристократичного середовища, вихованих на засадах Просвітництва, надала реформам імператорського двору незворотного характеру, свідченням чого стала реформаторська політика сина Марії Терезії – імператора Йосифа II (стр.161 дисертації).

Усі чотири розділи дисертації Пиртка М.С., відповідно до науково-дослідницьких завдань, розкривають важливі аспекти обраної теми і змістовно їх наповнюють. Усі розділи дисертації органічно взаємопов'язані та мають внутрішню логіку викладу матеріалу.

Все наведене вище дає можливість зробити висновок, що сформульовані автором у науковій роботі основні положення, узагальнення та висновки, в

тому числі й ті, що віднесені ним до наукової новизни, мають високий рівень обґрунтованості.

Наукова новизна кандидатської дисертації Пиртка М.С. полягає насамперед у тому, що на основі наукового опрацювання й аналітичного осмислення значного обсягу відповідних наукових досліджень та правових джерел, дисертант здійснив ґрунтовне історико-правове дослідження, а відтак сформулював та обґрунтував низку нових для науки історії держави і права положень, узагальнень та висновків, що виносяться на захист. А саме, автор уперше:

-обґрунтовано філософсько-правову сутність реформ освіченого абсолютизму в Австрійській імперії й відзначено, що хоч реформи Марії Терезії та Йосифа II доцільно розглядати в контексті європейських змін того часу, все ж освічений абсолютизм на австрійському ґрунті мав лише йому притаманні особливості (камералістські принципи ведення економіки, тактична гнучкість при бажанні зберегти етнічно розрізнену імперію, опора на церкву);

-показано передумови, етапи та особливості (у т.ч. труднощі) модернізації австрійського державного механізму, яка була спрямована передусім на централізацію та створення ефективного управлінського апарату; централізація була покликана зміцнити владу імператора і підірвати політичну вагу регіональних еліт згідно з принципом – державна влада – єдина за своєю суттю.

-встановлено, що реформи освіченого абсолютизму в Австрії проводилися на основі поєднання унікальної духовної атмосфери епохи Просвітництва і прагнення імператорів досягти економічного процвітання, соціального миру і зміцнення позицій на міжнародній арені з допомогою нових, раніше не використовуваних методів. Центральна влада впродовж 40–80-х років XVIII ст. почала активніше втручатися в регулювання і вдосконалення різних сторін суспільного життя (судоустрій, армія, адміністративна система, економіка, релігія, освіта).

-з'ясовано, що завдяки реформам Марії Терезії та Йосифа II в імперії Габсбургів були закладені основи правової держави і сформульовані поняття верховенства права, внутрішньої єдності влади, державного суверенітету,

суспільного договору; саме цим пояснюються заходи з кодифікації права в імперії; правова держава епохи Просвітництва стала закономірним етапом історичного розвитку державності і вплинула на формування сучасної теорії правової держави.

-показано, що при проведенні реформ в монархії Габсбургів ключову роль відіграв камералізм; його теоретики шукали шляхи збільшення виробничих сил суспільства і збільшення внеску індивіда в багатство і процвітання держави; відштовхуючись від переконання, що запорукою сильної держави є щастя підданих, камералісти вбачали досягнення такого ідеалу в детальній регламентації всього життя.

-доведено, що ідейно-теоретичним підґрунтям змін освіченого абсолютизму було природне право, представники якого висунули ідею суспільного договору між сувереном і підданими, які обіцяють бути вірними і покірними монархові взамін на обов'язок захищати їхні інтереси й піклуватися про загальний добробут в державі; згідно з теоріями природного права, монархи не лише мали право, але й зобов'язувалися контролювати всі аспекти суспільного життя.

- на підставі системного підходу обґрунтовано, що у ході здійснення реформ Марії Терезії центральна влада стала більш усвідомлено і ширше втручатися у регулювання і вдосконалення різних сторін суспільного життя. Її реформи становили поміркований варіант реформ в дусі "освіченого абсолютизму", свідченням чого стали пошуки компромісу в релігійній реформі – зменшення ролі церкви, а не цілковите її усунення від державних справ, як, наприклад, у Франції. Натомість, ініційовані Йосифом II реформи відбувалися головню у чотирьох сферах: адміністративній, правовій, соціально-економічній і церквно-освітній, причому повсюдно вони означали зміни в напрямку централізації, уніфікації й ліквідації різноманітних пережитків минулого;

- обґрунтовано, що в адміністративній сфері Йосифу II вдалося встановити в імперії Габсбургів один із найдовершеніших у Європі варіантів освіченого абсолютизму, який іноді називають "освіченим деспотизмом". Попри кроки в напрямку побудови правової держави (Rechtsstaat), авторитет правителя все ж заступав авторитет права. Але і це не завадило, щоби за правління Йосифа II

концепцію легітимації влади монарха з Божої ласки замінила концепція суспільної угоди. Центральна влада стала більш усвідомлено і ширше втручатися у регулювання і вдосконалення різних сторін суспільного життя – до найдрібніших включно. Напрямами такого вдосконалення стали кодифікація австрійського законодавства, сприяння розвитку освіти, зменшення суспільної ролі церкви, ліквідація станових привілеїв тощо. Військо, чиновницький апарат, нижчий священничий клір за Йосифа II стали твердою опорою Австрійської монархії і абсолютизму;

- введено в науковий обіг низку архівних джерел, завдяки яким з'ясовано, що завдяки адміністративним й економічним реформам Йосиф II зумів інтегрувати більшість розрізнених провінцій імперії в єдиний господарський комплекс, чого не вдалося сповна зробити Марії Терезії. Меркантилістська й камералістська політика імператорського двору сприяли поліпшенню економічного становища держави. Ключовою серед господарських реформ, без сумніву, стала ліквідація кріпосного права, що одночасно позитивно вплинуло, як на аграрний, так і на промисловий сектори економіки. Після проведення селянської реформи 1781–1782 рр. селянин перестав бути кріпаком й опинився під захистом державного права (їх стали трактувати повноправними громадянами).

Заслуговує уваги те, що дисертантом вдало визначено положення щодо удосконалення даної теми: науковий підхід до системного аналізу української та зарубіжної історіографії, що дало можливість усебічно дослідити реформи освіченого абсолютизму в Австрії, концептуально та системно відтворити їх проведення і правову основу;

наукові знання про етапи формування імперії Габсбургів та особливості її державно-правової консолідації; зокрема, підтверджено, що політико-правовим началом, навколо якого об'єднувалися землі Австрійської імперії, виступала правляча династія Габсбургів; історико-правові знання про соціально-культурницький й теоретико-правовий контекст поширення реформ австрійського освіченого абсолютизму на Галичину.

Позитивного схвалення заслуговують положення, що набули подальшого розвитку: реформи Марії Терезії та Йосифа II справили позитивний вплив на

розвиток Австрійської держави, сприяли її зміцненню і перетворенню на одну з великих європейських держав; найбільш успішними стали шкільна, аграрна (в частині скасування кріпосного права), судова, військова та податкова реформи; проведення реформ можливе тільки на досконалій юридичній основі і за підтримки населення (спротив населення реформам у Бельгії та Угорщині призвів до відцентрових тенденцій в цих регіонах); державно-правові реформи в Австрії у 40-90-х роках XVIII ст. сприяли поширенню на західноукраїнських землях європейських впливів, наслідком чого стало дещо інше, ніж в підросійській Україні розуміння права, приватної власності і держави. Показово також те, що коли в Австрії Йосиф II скасував кріпацтво, то Катерина II впровадила кріпосництво на підконтрольних Російській імперії українських землях.

Практичне значення одержаних результатів не викликає сумнівів, оскільки згідно з представленими матеріалами сформульовані у роботі наукові положення та висновки сприяють поглибленню та збагаченню української історико-правової науки знаннями стосовно здійснення державно-правових реформ в Австрії у 40-90-х роках XVIII ст. Результати дослідження можуть бути використані у:

– науково-дослідній сфері – під час вивчення історії здійснення державно-правових реформ в Австрії у 40-90-х роках XVIII ст. (у науково-дослідній роботі з історії держави і права студентами, магістрами, аспірантами);

– навчальному процесі – під час викладання навчальних дисциплін та підготовки підручників і навчальних посібників, зокрема таких як “Історія держави і права України”, “Історія держави і права зарубіжних країн”, “Конституційне право”, “Конституційне право зарубіжних держав”;

– правотворчості – для вдосконалення функціонування державно-правових інститутів в сучасній Україні на основі історико-правового досвіду.

Загальна оцінка дисертаційної роботи та повнота викладу одержаних результатів дослідження в опублікованих працях. Ознайомлення із змістом дисертації дає підстави стверджувати, що сформульовані здобувачем

положення, висновки, узагальнення є такими, що характеризуються науковою новизною і у сукупності забезпечують успішне розв'язання конкретного наукового завдання, яке має істотне значення для української науки держави і права. Наукове значення результатів дослідження полягає в тому, що положення і висновки сформульовані у дисертаційному дослідженні збагачують українську історико-правову науку положеннями щодо здійснення державно-правових реформ в Австрії у 40-90-х роках XVIII ст., теоретичні положення, висновки, пропозиції і рекомендації дисертаційного дослідження можуть використовуватися у науково-дослідній роботі, у навчальному процесі та правотворчій роботі.

Основні положення та висновки дисертації викладено у 11 статтях у виданнях, що визнані фаховими з юридичних наук в Україні, двох статтях у зарубіжному періодичному науковому виданні, а також у 5 тезах на наукових і науково-практичних конференціях та круглих столах. Ці наукові праці присвячені різним аспектам проблеми і не дублюють одна одну. Крім того, результати дисертаційного дослідження Пиртка М.С. успішно апробовані на кафедральних заходах, на міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях.

Дисертація Пиртка М.С. оформлена відповідно до чинних вимог, написана науковим стилем і літературною українською мовою. Стиль викладу матеріалу науковий, логічний, чіткий та виважений. Дисертація читається легко, викликає зацікавленість проблемою.

Зауваження до змісту дисертації. У цілому, викладене свідчить про такі позитивні риси дисертації Пиртка М.С. як актуальність, наукова новизна, практична значущість, методологічна обґрунтованість та доступність для сприйняття. Водночас дисертація, як і кожна дійсно вагома творча праця, викликає низку роздумів, відкриває широкий простір для наукової дискусії. В рамках цього відгуку варто зупинитися на деяких конкретних дискусійних положеннях, твердженнях, що потребують додаткової аргументації, зауваженнях і побажаннях до її автора, а саме:

1. Одним з дослідницьких завдань, висунутих дисертантом, є з'ясування стану наукового вивчення теми в історико-правовій літературі і характеристика джерельної бази рецензованого дисертаційного дослідження (с. 17 дисертації). Підрозділ 1.1 присвячено виконанню саме цього завдання. З його змісту вбачається, що автором було проведено аналіз доволі широкої джерельної бази. Проте, із тексту роботи чітко не простежується позиція автора щодо обраних критеріїв, покладених у класифікацію проаналізованих історико-правових джерел. На наш погляд, робота безсумнівно виграла б, якби Пиртко М.С. приділив більше уваги висвітленню наукових підходів щодо критики першоджерел.

2. Структура роботи передбачає чотири розділи, які поділені на підрозділи. Другий розділ «Історико-правові аспекти утворення абсолютистської держави в Австрії на початку XVIII ст.» містить два підрозділи, які, хоч і в цілому розкривають дану тему, проте, на наш погляд, у цьому підрозділі доцільно було б детально проаналізувати становлення і розвиток державно-правових інститутів Австрійської держави на початку XVIII ст., дотримуючись традиційної періодизації розвитку австрійської держави і права, що сприяло б конкретизації викладу дисертаційного матеріалу.

3. Додаткової аргументації, на наш погляд, потребує твердження автора про те, що «абсолютизм і централізація стали ключовими складовими австрійської національної ідеї, однак не набули таких завершених форм, як, наприклад, у Франції». Не спростовуючи в цілому таке переконання Пиртка М.С. зауважимо, що в роботі варто було б ширше пояснити причини і наслідки таких історичних процесів у досліджуваній період.

4. Додаткової аргументації, на наш погляд, потребує твердження автора про те, що «проведені реформи зачепили усі сфери матеріального і духовного життя суспільства: адміністрування, аграрні відносини, промисловість, торгівлю, судоустрій, церкву і школу. Метою цих реформ було перетворення імперії Габсбургів на централізовану державу з розвинутою економікою, боекздатним військом та ефективною системою управління. Власне, початковою реформою, яка спровокувала зміни в інших сферах суспільства і викликала

ланцюгову реакцію, стала реформа війська, тому що зростаючі доходи на утримання й озброєння армії вимагали збільшення податків, впорядкування їх зібрання, створення ефективного і централізованого апарату управління» (стр.225 дисертації). Не спростовуючи в цілому таке переконання Пиртка М.С., зауважимо, що в роботі варто було б ширше навести можливі шляхи подолання таких перешкод з урахуванням історичного досвіду реформування найважливіших сфер суспільного життя.

Висновок про відповідність дисертації нормативним вимогам Міністерства освіти і науки України. Водночас, висловлені зауваження стосуються переважно дискусійних питань. Здебільшого висловлені зауваження носять характер побажань і повинні бути винесені на дискусію під час публічного захисту дисертації. Проте їхня наявність не применшує наукових здобутків, висновків і узагальнень, що містяться в рецензованій дисертації, не спростовує її загальної концепції та положень, що становлять наукову новизну дослідження і виносяться на захист. Висловлені зауваження і пропозиції зумовлені складністю дослідження проблеми, суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження Пиртка М.С., оскільки вони мають переважно дискусійний характер. Це дозволяє зробити висновок про те, що рецензована дисертація Пиртка М.С. є цікавою, актуальною, самостійною, завершеною творчою науковою працею. Вона відповідає профілю спеціальності 081 «Право».

На підставі зазначеного вважаю, що дисертація **Пиртка Михайла Сергійовича на тему: «Державно-правові реформи в Австрії у 40–90 роках XVIII ст.»** є завершеною самостійною науковою працею, у якій отримано нові обґрунтовані результати у галузі української історико-правової науки, що в сукупності вирішують важливе наукове завдання та мають вагомим науковим і практичним значенням для утвердження Української демократичної правової держави.

Дисертація є самостійно виконаною, завершеною роботою. Порухів академічної доброчесності в ній не виявлено. Дисертацію оформлено відповідно до встановлених МОН України вимог, її текст викладено

літературною мовою, науковим стилем. Дослідження містить наукові положення, нові науково обґрунтовані теоретичні результати проведених здобувачем досліджень, які мають істотне значення для історико-правової науки, що свідчить про особистий внесок здобувача в науку. Робота характеризується єдністю змісту. Зміст дисертації відповідає вимогам пп. 10, 11 Постанови Кабінету Міністрів України «Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» від 6 березня 2019 року № 167 та вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а її автор – Пиртко Михайло Сергійович - заслуговує на присудження йому вищої освіти ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

Завідувач кафедри
теорії та філософії права,
конституційного та
міжнародного права
Інституту права, психології
та інноваційної освіти
Національного університету
«Львівська політехніка»
д.ю.н., професор

В.Б. Ковальчук

Підпис засвідчую

Вчений секретар
Національного університету
«Львівська політехніка»
к.т.н., доц.

Р.Б. Брилинський